

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pre anu 6 fl., 1/2 anu
3 fl., 1/4 anu 1 fl. 50 cr.
Pentru străinătate:
Pre 1 anu 18 frcs., 1/2
anu 9 frcs., 1/4 anu
4 frcs. 50 cm.
Fieca apare in fie care
Sâmbătă.

Unirea

Foe bisericescã-politicã.

Insertiuni

Unu siru garmond:
odată 7 cr., a doua ora
6 cr., a treia ora 5 cr.,
și de fie care publica-
țiune timbru de 30 cr.

Totû ce privesce focea
sã se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
stratiunea Unirii»
in
Blașiù.

Anulù IV.

Blașiù 27 Octobre 1894.

Numèrulù 45.

Apelù reînnoitù.

Dela inaugurarea erei constituționale guvernele totù mai multù s'au încercatù a identifica interesele culturale ale țerei cu interesele unui singurù poporù, adecã cu ale poporului magiarù.

Școțele comunale, elementare, cari în înțelesulù articuluilù de lege XXXVIII din 1868 ar trebui să pòrte caracterulù etnicù alù populațiunii din respectivele comune, au fostù prefãcute încetulù pe încetulù în școțele magiare.

O mulțime de școțele de statù s'au înființatù în ținuturile locuite de popòrle nemagiare, cari deși dupã legea de naționalități ar trebui să servescã intereselorù culturale ale nemagiarilorù, totuși nici una dintr'însele nu are altã limbã de propunere, de câtù numai cea magiarã.

Vedendù inse guvernele, cã opera desnaționalisãrii popòrlelorù nemagiare numai pe calea amintitã nu se pòte îndeplini, au recursù la altù mijlocù. Au începutù adecã a pune sarcinã așa de mari pe școțele din țarã, încâtù confesiunile sã nu le mai pòtã purta și astfel sã fie silite sau a-și închide școțele, sau a recurge la ajutoriù de statù, care dela inaugurarea erei constituționale nu se mai dã necondiționatù, ci numai pe lângã condițiunea, ca în proporțiune cu ajutoriulù de statù sã crească și ingerința guvernului în afacerile acelorù școțele.

Tendința de a desființa școțele

nemagiare prin sarcinã esagerate, puse asupra lorù, își aflã expresiune viuã în două legi, în legea despre regularea salarelorù învățatoresci din anulù trecutù și în legea despre școțele secundare din anulù 1883.

Legea despre regularea salarelorù învățatoresci își produce deja fructele sale. O mulțime de comune bisericesci de ale nostre suntù silite, din lipsa de mijloce pentru regularea salarelorù învățatoresci, a recurge la ajutoriù de statù și astfel a da guvernului dreptulù de ingerință atâtù cu privire la denumirea învățătorilorù, câtù și cu privire la disciplinarea lorù.

Legea dela 1883 despre școțele secundare a aruncatù gimnasiile nostre într'o continuã crisã de bani.

Guvernulù voesce prin acèsta sã silescã pe respectivele autorități bisericesci, sã recurgã la ajutoriù de statù, și în schimbù pentru acestù ajutoriù sã dea guvernului dreptulù de a influința și asupra denumiriì profesorilorù dela gimnasiù.

Mai cu samã gimnasiulù din Blașiù este espusù pericolului indigitatù, și acesta este motivulù, care ne îndemnã a revoca în memoria cetitorilorù nostri apelulù, ce l'a îndreptatù corpulù profesoralù dela acelu gimnasiù cãtrã publiculù românescù, rugãndu-lù și conjurãndu-lù, sã contribuie fiecare cu obolulù sèu la salvarea și amplificarea celui mai vechiù institutù culturalù românescù.

Este durerosù, cã acestù apelù nu

a aflatù încã rësnetulù convenitù în multe inimi, dela cari amù fostù îndreptățiti a aștepta celù mai abundantù sucursù, și astfel vomù fi siliți a continua opera începutã a edificãrii aripei gimnasiale cu bani luați împrumutù, cari potù fi fatali pentru caracterulù românescù alù acestui gimnasiù.

Pentru aceea îngrijați de sòrtea acestui institutù din nou apelãmù și noi la sprijinulù publiculù românescù. Aducã-și fiecare aminte, cã parte mare din capitalulù intelectualù și materialù, de care dispune, este datoritù directù ori indirectù culturai respândite de gimnasiulù din Blașiù.

Cugete fiecare, cã școțele din Blașiù apròpe unù seculù și jumètate au fostù unù farù luminatòriù, care a împrãștiatù întunereculù, ce nu lãsa pe poporulù românù sã-și cunòscã trecutulù și sã-și îndrepte pașii sèi spre unù viitorù demnù de valòrea sa numericã și de pusèțiunea sa în orientulù Europei.

Rèspundã fiecare cu ajutoriù materialù la glasulù bărbațilorù de sciință și mari apostoli ai românismului, care a rësultatù de pe catedrele școțlelorù din Blașiù, strãbãtendù pãnã și preste Carpați și trezindù întregù poporulù românescù la o nouã viață.

Astãdi apròpe o mie de tineri din tòte unghiurile locuite de Români primescù instrucțiune și educațiune creștinescã și românescã în școțele din Blașiù de tòte categoriile. Este acesta unù faptù demnù de atențiunea Romã-

Feuilleton.

Durerea nu omòrã, ci numai chinuesce.

De Fernan Caballero.

În Utrera fusese recrutarea. Tinerii, cari au fostù înrolați își îneca supèrarea în vinù, ori treceau chiindù de-alungulù stradelorù.

Dintre tòte vrìstele tinereța și bărbãtia au unele calități, cari facù mai suportabilã durerea, ori celù puținã potù îneca erupțiunile ei.

Calități acestea lipsiau înse unei mame, a carui ficiorù era celù mai trupeșù și mai bine facutù dintre toți cei înrolați. Nu-i mirare darã, cã durerea o și stãpãnia cu tòtã furia. Nimicù nu folosia, — totù era înzãdarù, — ori ce s'ar fi quisù spre mângãlerea ei. Vorbele încurajãtoare și de îmbãrãtare ale soțului și vecinilorù n'aveau nici unù rezultatù: ele nu puteau de locù sã-i alina durerea, întocmai cum nu potù îndulci apa sãratã a mării picurii dulci de plòe, cari cadù în ea.

„Numai elù mi-a mai rëmasù din cinci, ce i-am avutù!” oftã nenorocita mamã. „Elù era mângãlerea mea, fala mea și viața mea!

Fără elù ce mē voiù face? O, scumpulù meu Sebastianù! luãndu-te pe tine, mi-au luatù și sufletulù meu!”

„Liniștesce-te, Consolacion!” o mângãia bărbatulù, „așa a plãcutù lui Dumnezeu și împotriva lui nu-l iertatù sã ne punemã.”

„O, și n'am sã-lù mai vedù nici odatã!” esclama ea cu glasù sfãrșitù.

„Pentru Dumnezeu! cum grãesci așa?” se mestecã în vorbã o vecinã. „Dar pe ficioru-tò Juan nu l'au înrolatù era, și n'a slujitù ore și elù pe împèratulù și n'a venitù acasã totù așa de întregù și de sãnòtosù, cum s'a dusù, și etã-lù acuma însuratù!”

„Cu bietulù meu Sebastianù n'are sã fie așa!” replicã mama. „Presimțã, cã se va isca bãtae între Spaniolù și Spaniolù, și în bãtae ilù vorù omori.”

„Taci! sã nu te mai audù vorbindù așa! Cum poți sci tu ceea ce numai Dumnezeu pòte sci?”

„O, mi-o spune inima!” murmurã ea, punendù-și mânia pe inimã. „Aci, în inima mea este glonțulù, care va omori pe copilulù meu!” — — — Și la vorbele acestea își perdu simțirea și cadù ca mòrtã în brațele celorù din jurulù sèu.

* * *

Trecuse mai multù de unù anù.

Soldatù, cari își facurã serviciulù, se întorceau acasã. Mulți din ei trecendù prin Utrera intrarã într'o ospètãrie, care era apròpe de locuința lui Juan Moreno, tãtãlù lui Sebastianù.

Era o splendidã sarã de varã. Lunã nu era pe ceriù, în locu-l inse miș și miș de stele scilipiaù feericù pe bolta seninã.

În casa lui Moreno era liniște. Toți dormiau deja în așternuturile lorù, numai bieta Consolacion sta cu durerea sa lângã ferèsta deschisã a chiliesi de durmitù.

Soldatù încã erau deștepti și stãteau de vorbã înaintea ospètãriei. De odatã unul din ei începu unù cântecù tristù, unù astfel de cântecù, pe care poporulù fii plãsmuesce sub sguduitura, ce o pricinuesce în sufletulù lui întâmplãrile dolòse. Obiectulù astorfelù de cântece apròpe de comunù isù nenorocirile de obște cunoscute.

Era de priceputù, cã urechile mamei încã au fostù atinse de cânteculù acesta, a carui nna din strofe suna cam astfelù:

Dragi prietini de suferință!
Pe-alù vostù soțù sã nu-lù uitați,
Și'n Utrera cândù ajungeți,
La pãrintiù lui întrați,

nilorū chiarū și din punctū de vedere politicū.

Suntemū convinși deci, că glasulū nostru nu va răsuna în pustie, ori unde bate o inimă creștină și românească.

Maghiarisări de nume. — În „Budapesti Hirnap” Telkes Simon, președintele societății centrale pentru maghiarisarea numelor, publică între altele următoarele:

„În privința religiunii celor ce-și schimbă numele, încă totuși concivii noștri israeliți sunt aceia, cari — fie dîsu spre lauda lorū — mai alesū facū maghiarisare de nume, pe cum se pōte vedē din următorulū conspectū:

	Anū suplicatū în		
	1893	1892	1891
Rom. catolici	301	237	201
Gr. catolici	17	15	18
Gr. orientali	1	8	1
Augustani	43	35	40
Reformați	24	18	30
Unitari	1	—	—
Israeliti	501	468	433
Laolaltă	888	781	722

În locū de comentariū observămū numai atātă, că gr. catolici sūt și Ruteni, ér gr. orientali sūt și Sèrbi, și așa dar nici macarū fōrte puținele maghiarisări de nume întimplatē între gr. catolici și gr. orientali nu se potū pune în contulū Romānilorū.

Altcum ne tememū, că națiunea maghiară își va strica rēu stomaculū înghițindū atātia Jidovi.

Junctimulū firescū. — După „Fejérmegyei Napló”:

Dacă legile votate deja de ambele case vorū fi sancționate, atunci creștinii se potū căsători cu israeliții, despre religiunea copiilorū aū dreptulū de a dispune, ér dacă nu dispunū ei, copiii urmēzā după sexū confesiunea părințilorū.

Acēsta înse nu-ī trebuie nici creștinulū adevēratū, nici israelitulū adevēratū. O scie acēsta fie cine, și nimeni nu se îndoesce, că

politica guvernului nici nu se face în interesulū acestora, ci în alū altora. Alții împingū și conducū partidulū liberalū și pe ministeriū, și ori cine ar fi aceia, este evidentū, că ei nu pornescū nici din testamentulū vechiū, nici din celū noū.

Dar acestea nu trebuiescū nici adevēraților creștini, nici adevēraților israeliți. Èr pe ceialaltī succesele guvernului nu-ī îndestulescū nici atunci, cândū s'ar sancționa prin recepțiune puțința de a trece la religiunea israelită și jertfirea pruncilorū botezați, fiindū că pe ceialaltī nu-ī pōte îndestuli decâtū numai starea fără religiune, cu nume modernū starea neconfesională. Asta o dorescū ei.

Sancționarea proiectelorū votate până acum sūtū numai arvună pentru efeptuirea stării neconfesionale. Fără de acēsta proiectele acelea nu potū sta, și acum legislațiunea trebuie ori să se reîntōrcă, ori să mērgă înainte până la înarticularea neconfesionalității.

Acesta este junctimulū firescū, pe care îl recomāndū la atențiunea națiunii, corōnei, bisericei și mai de aprōpe la a casei maghiarilorū.

Celū ce primesce una, va fi silitū să primēscă și pe celealalte.

Celū ce nu voesce neconfesionalitatea, fărădereliigiunea, acela nu pōte primi nici una, și prin urmare face destulū, dacă dobōră proiectele, ce mai restēzā, pentru că fără de acestea nici cele deja votate nu potū susta.

Conte Zichy Nándor.

Legea electorală nu se va schimba, acedă guvernulū actualū și liberalii nu vorū să o schimbe. În ședința din 22 Octobree, ce a ținut'ō comisiunea finanțiară a casei deputațilorū, pertractāndu-se budgetulū ministeriului afacerilorū interne, deputatulū Pázmány Dénes a îndreptatū ministrulū Hieronymi întrebarea, dacă are guvernulū de gândū a crea o lege electorală nouă? Și ministrulū nu a întărziatū cu rēspunsulū, că guvernulū

adevēratū că se ocupă de cestiunea acēsta, dar resolvirea ei de o cam dată nu se cuprinde în programulū lui.

Așa a rēspunsū acelū Hieronymi, care într'unū șirū lungū de ani, ca deputatū și mai pe urmă ca ministru la Coșocna, a accentuatū neîncetatū necesitatea unei reforme a legii electorale.

Pe cândū voia să câștige mandatulū dietalū din Comloșū, atunci a pretinsū reducerea și egalarea censului și împărțirea proporționată a cercurilorū electorale. Î-a și succēsū, și a prindā pe alegătorii cu momēla acēsta și să dobîndēscă mandatulū. Èr cândū ca ministru a luatū asupra-și misiunea de a îmbiāndi pe Romāni, totū ca ministru a enunțatū din noū și serbătorește la Coșocna, că e neapēratā lipsă de reforma legii electorale și de reducerea și egalarea censului electoralū. Se începuse acedă mișcarea catolicilorū împotriva guvernului și a liberalismului, și catolicii primiserā în programulū sēu și resolvirea ecuitabilă a cestiunii naționalitățilorū, și după ce în urma acestei hotăriri a catolicilorū începuse a amenința pe liberalii stafia unei alianțe între catolici și între Romāni, guvernulū s'a hotărîtū, să arunce Romānilorū o momēlă cu scopulū de a zādărnici apropiarea Romānilorū de catolici, și momēla a fostū punerea în prospectū a reformei legii electorale, așa darā a delăturării unuia dintre gravaminele cele mai mari, ce le aū Romāni.

Cātū de strălucitū a fostū succēsulū expediției ardelenē a lui Hieronymi și cum Romāni nici nu l'au încrestatū, n'avemū lipsă, să mai reamintimū cetitorilorū noștri. Destulū că Romāni aū nimicitū sperarea guvernului de a împărechia și desbina pe Romāni. Și de aceea a trebuitū să urmeze declarația lui Tisza Kálmán făcută la Orade și acum cea a lui Hieronymi făcută în comisiunea finanțiară a dietei, pentru ca de cumva nu eramū luminați până acum, să ne lumināmū acum pe deplinū despre bunăvoința „liberală” și despre simțulū de dreptate alū celorlă dela putere față cu noi.

Și le spuneți voi, dragi prietini,
Sebastianū cum a muritū,
Cum s'a dus din astā lume
De decī glōnțe doborâtū.

Și de-odată prin liniștea nopții s'a auditū unū suspinū, dar unū suspinū așa de straniū, cātū nu sēmēna de locū a omenescū. Soldații încă audirā sunetulū acesta, dar privindū în jurū nu puturā descoperi nimica. —

În dimineața următoare, cândū Moreno se sculā, aflā pe Consolacion lângă ferestā, cădūtā grāmada și aprōpe fără de simțiri. —

Consolacion avuse dreptate. Durerea nu omōrā, ci numai chinuesce! Inima îi era mōrtā, spiritulū fără de putere, și totā ființa ei ca o candelă, ce arde la unū momentū. Și viața ei, dacă se mai putea numi viață, era condusā de o nenorocită idee fixă.

„Ce mai face Consolacion?” — îl întrebā pe Moreno într'una din zile o vēduā milōsā.

„S'a schimbatū fōrte multū! Abia o mai poți cunōsce!”

„N'ar strica, dacă ați duce-o la Sevilla și ați da-o în grijea vre-unui medicū renumitū, și asta încă înainte de ce ar ajunge în ospitiulū Stnii Marcū.”

„M'am gânditū și eu la asta,” — rēspunse Moreno, — „dar nu voesce să vinā!”

„Ori vre, ori nu vre, trebuie dusā cu forța. Eu și așa mă ducū septēmāna viitoare la Sevilla. Dacă te învoesci, o ducū bucurōsā cu mine.”

Și preste o septēmānă după celea po-

vestite și mergea o trāsură cu două femei cătrā Sevilla. Ajunse acolo, ele intrarā la unū medicū cu bunū nume, căruia vecina îi descoperi bōla nenorocitei mame, ce își petrecea viața totū vērșāndū la lacrimi.

„Trebuie grije bună, dragă femeie,” — dīce mediculū vizitāndū bolnava. — „Dacă nu vei conțeni cu supērarea, îți vei contrage o bōlā grea, care-ți va pricinui mōrtea.”

„Nu mă temū, dle medicū!” — rēspunse Consolacion. — „Durerea chinuesce numai, nu omōrā nici odatā!”

„Mergeți darā în voea lui Dumneșeū,” — dīce mediculū cu compătimitere, — „lēcū la bōla asta n'am, cercați-lū la Celū de susū.”

Èșindū dela medicū femeile se îndreptarā cătrā partea orașului numitā Sfintulū Laurențiu, unde avea ceva trebā buna vecinā.

Cândū ajunserā în dreptulū bisericei St. Mihaiū, lângă care era și casarma de artilerie, vecina observā, ca unū antilicistū bine făcutū se îndreptā spre ele.

„Ètā Consolacion, acela-ī ficioru-t'ō!” — esclamā ea privindū-lā de abia câteva clipite.

Consolacion, care încă vēduse soldatulū, se făcu de odatā mai palidā și mai tăcutā ca de alte dāți.

De mirare ochii îi țesirā în afarā, respirația i-se opri, și buzele începurā a-i trēmura.

„Mamā!” strigā soldatulū spre Consolacion, carea și cădu tăcutā în brațele lui și-și rāzimā capulū pe peptū.

„Pentru Dumneșeū, Sebastianē! pentru ce nu ne-ai făcutū cunōscutā reîntōrcerea ta?” — dīce tristā vecina.

„N'am pututū, căci abia ieri m'am reîntorsū.”

„Scii, că părinții tēi te credeaū cădūtū la ataculū dela Bilbao?”

„Era cātū pe aci,” — rēspunse elū, — „numele meū a și fostū trecutū deja în lista celorlū morți.”

„Și de ai sci tu, câte lacrimi a vērșatū mamā-ta pentru tine!”

„Lasā-o sermana, că scii, că nu va plānge mai multū! Preste puținū timpū voiū termina cu miliția și atunci voiū fi totā cu tine, scumpā mamā.”

Consolacion sta nemișcatā.

„Mamā, mamā dragā!” — strigā Sebastian probāndū, să-ī ridice capulū de pe peptulū sēu. Capulū ei ne mai avēndū înse razimū cădu ērā-și pe peptū.

„È mōrtā! Mōrtā!” — repetaū toți, cari se adunarā din curiositate în jurulū lorū.

„Dōmne, nu mă lāsā!” esclamā vecina cu unū tonū jalnicū, stringēndū în brațele sale pe mōrta. — Unū minutū de bucurie a făcutū aceea, ce n'au pututū face șese ani de durere. Bine dīcea bieta, că durerea nu omōrā, numai chinuesce.

A.

Reumita scriitoare Cecilia de Arrom, care e numele adevēratū alū pseudonimului Fernan Caballero, tīnde a adevēri și prin narațiunea acēsta, ca și prin cea publicatā în Nr. 1 din a. c. („Mama”), că bucuria omōrā mai lute decâtū durerea, ceea ce îi și succede fōrte bine. Ea s'a nāscutū la începutulū secolulū acestuia, și a muritū în Sevilla la 1877. Serierile ei, — din cari noi amū mai publicatū una, „Sermana Dolores”, — sūtū scrise în spiritū creștinū catolicū și sūtū celea mai bune povestiri spaniole.

Ne-a ferit Dumneșu, nu altul, ca să nu încolțimă momela, ce ne-a aruncat' o cei dela putere.

Dar dacă primejdia acésta a trecut presté noi așa, că noi am stat cu mâinile în sinu și l'amă lăsată pe misionarul celor dela putere, să-și facă voiajul de plăcere prin Ardéu, de aci nu urmază, că să stăm cu mâinile în sinu și atunci, când catolicii vor să recurgă la ajutorul nostru.

Este îndreptățită nelcrederea, ce o nutrimă față cu liberalii dela putere. Liberalismul e o minciună, și mincinoși sunt cei ce-l urmăz.

Nu ar fi înse îndreptățită nelcrederea, dacă o am nutri față cu politicianii catolici. Vedemă dora, cum politicianii catolici, unde sunt puternici, îmbrățisză cu interes și bunăvoință sinceră cauza celor asupriți.

Așa e în timpul mai nou în Germania, unde centrul catolic între marginile patriotismului veritabilă apără și spriginescă cauza Polonilor din Germania.

Așa e în timpul mai nou în Belgiu, în acésta țară, a cărei viață constituțională servește de model. Nu liberalii, ci politicianii catolici au dat Belgiului legea electorală de astăzi, o lege liberală în înțelesul adevărat al cuvintului.

Și atât în Germania Polonii, cât și în Belgiu poporul sunt recunoscători politicianilor catolici și înțelegându-se bine cu ei lucră mână în mână cu ei.

De ce nu ne apropiăm și noi de politicianii catolici ai Ungariei? De ce nu a aflat până acum resunet între Români provocarea lor la luptă comună împotriva vrășmașului comun? De ce atâta nelcredere față cu ei, când scim și noi ca și ei, că suntem avisați unii la alții?

Revistă bisericească.

Din Patrie.

În Alba-Regală se facă mari pregătiri pentru congresul catolic, care s'a convocat pe 18 Novembre. Preoțimea din tractul Albei-Regale a hotărât, să provoce pe toți parohii a se presenta cu poporul lor, ca astfel congresul să fie cât se poate mai impunător.

Adunarea statului catolic transilvan s'a deschis în 24 a c. în Cluș de către episcopul diecesan Lónhárt Ferencz. S'au adunat 39 membri preoți și 79 membri mireni. Episcopul Lónhárt în cuvintarea de deschidere a accentuat, că biserica e amenințată de primejdi și crise, și a apelat la credința nelfrântă a catolicilor. — Mai apoi a abșisă br. Jósika Samu de oficiul de președinte mirénă motivându-și abșicerea cu góna, ce a pornit o presa asupra lui, pentru că a votat în casa magnaților căsătoria civilă. — Groisz Gustav declară presa de nelndreptățită de a critica afacerile interne ale statului catolic, mai departe descopere, că episcopul i-a declarat, că din cauza unor influențe mai înalte nu pôte să nu primescă abșicerea lui Jósika, spune, că influența acésta este a nunțiatului din Viena, o declară de necompetentă și provocă adunarea, să nu primescă abșicerea lui Jósika. — Gyórfy Gyula declară, că Jósika cu votul său a perdut încrederea, carea a pus-o într'insul o corporațiune catolică,

și că privesce de competentă atât amestecul presei cât și mai ales pe cel al nunțiatului, carea totdeauna reprezintă voința Papei. — Episcopul încă protesteză în contra declarării, că amestecul nunțiatului ar fi incompetent. — Ugron Gábor arată, că Jósika nici altcum nu a desvoltat zelul acela, care se așteptă dela el, ér apoi osindescă amestecul guvernului, care prin un organism de cortășire voesce să stórcă lui Jósika un vot de încredere, și întrébă, cum se face, de amestecul Papei este necompetent, ér cel al guvernului este competent? — Punându-se la vot, adunarea cu 61 în contra la 57 voturi nu a primit abșicerea baronului Jósika. — Sermană biserica dată pe mâna fraților mireni!

Conducătoriul magnaților catolici, nobilul conte Zichy Nándor, de un timp încóce scrie în „Fejérmegyei Napló“ mai mulți articuli referitori la reformele bisericesci. În un articol intitulat „Înainte cu încredere“ scrie următoarele: „Acum mai ales să ne apropiăm de altariul Domnului și să-i dăm multămită ferbinte, că avem rege, care simte și crede una cu noi. Căci nimeni nu ne va pute îndupleca, să credem, că catolicitatea lui nu ar fi adevărată, ci fătărită. Noi pentru el ne rugăm, ca Dumneșu să-l lumineze mințea, să-l întărescă voea, ca să lucre după inima sa. Adversarii nostri urgiteză sancționarea reformelor inimice bisericei spre a provoca confusiune și depărtarea dela credință și biserica.“ Provocă pe catolici la luptă și a nu mai relege pe acei deputați, cari au votat proiectele, ce tind la despoierea Ungariei de caracterul creștin.

Chiar și diarele liberale se tem, că agitațiunea contelui Zichy Nándor și a altor fruntași catolici va avé de urmare, că casa de sus de noi va respinge proiectele despre „liberul exercițiu religios“ și despre „recepțiunea Jidanilor“.

Roma.

Guvernul liberal al Italiei, care a adus țara în criză financiară, continuă cu secularizarea fundațiilor pie. În 5 a c. ministrul-președinte Crispi a dispus, ca venitele „Ospitiului Catehumenilor“ din Roma să se percépă de către comisiunea pentru îngrijirea de săracii orașului, și să se adune, până ce vor ajunge la o sumă, cât se înființeze din ele un institut de binefacere în sensul art. 70 a legii din 17 Iuliu 1890. Acest ospitiu s'a înființat cu propusul de a primi, instrua în elementele religiunii și provede cu cele de lipsă pe Iudei și alți necreștini, cari voiau a se boteza.

Venitele anuale de 60.000 lire ale ospitiului până acum se administrau de o comisiune de cardinali. Jidovii, dintre cari prin acest ospitiu se botezau mai mulți pe fiecare an, au lucrat la guvern pentru confiscarea venitelor lui. Dacă s'ar fi luat averea unui institut destinat pentru scopurile Iudaismului, totă lumea ar striga, că li-se face ne-

dreptate. Luându-se înse averea bisericei catolice, presa liberală tace.

În 24 a c. s'a ținut sub presiul Papei prima conferință spre aflarea mijlocelor pentru reunirea dissidenților orientali cu biserica catolică. La conferința acésta, carea s'a ocupat numai cu statorirea programului, au participat cardinalii Rampolla, Ledochowski, Langenieux, V. Vanutelli și Galimberti, mai departe patriarhii Sirilor și Melchiților și delegatul patriarhului Maroniților.

Lui „Pol. Corr.“ i-se scrie din Constantinopol, că patriarhul Armenilor Azarian la dorința expresă a Sultanului și amănată călătoria la Roma spre a lua parte la conferință. Sultanul ar fi adus ca motiv, că unele puteri privesc cu ochi răi tendințele Papei pentru unirea bisericei orientale cu cea occidentală.

Spania.

În 16 a c. s'a întrunit în Tarragona congresul catolicilor spanioli. La congres au participat 18 prelați în frunte cu arhiepiscopul de Sevilla, cardinalul Sancha I. Forés. În congres s'a discutat și rezolvirea cestiunilor sociale pe basa principiilor creștine.

O adâncă consternare și indignare a provocat între catolici consacrarea preotului apostat Cabrera de episcop protestant în Madrid, indeplinită de către arhiepiscopul anglican din Dublin. Cardinalul Monescillo, primatul Spaniei și arhiepiscopul de Toledo, a îndreptat un energic protest în contra actului sacrileg. Chiar și anglicanii s'au scandalizat de consacrarea indeplinită prin arhiepiscopul lor din Dublin, pe cum probéză acésta o epistolă adresată cardinalului Monescillo de către Visconte de Halifax, membru al casei Lorșilor și președinte al reuniunii anglicane „Church Union“.

Revistă politică.

Afaceri interne.

Camera deputaților după o desbatere de trei zile asupra nunțiatului casei de sus cu privire la proiectul de lege despre liberul exercițiu religios în 19 a c. a primit propunerea ministrului Wekerle, că adecă acest proiect să se retrimită nemodificat casei de sus spre primire.

Tot în 19 a c. s'a început desbaterea asupra nunțiatului casei de sus referitoriu la proiectul despre recepțiunea Jidovilor. Wekerle propune, ca camera să susțină nemodificat textul deja debătut al acestui proiect de lege. Contra propunerii ministrului a vorbit contele Pongrácz Károly, care trecerea la Iudaismul nici din cauza civilizațiunii ca a unei violări a întregității corporale nu o pôte admite. Sággy Ghula respinge proiectul, fiind că el se opune dogmelor. Pentru proiect au vorbit Kovács Albert, ér în 20 a c. Papp Géza și Jidanul Mezei Mór. Ajungându lucrul la vot, propunerea ministrului s'a primită. Proiectul de lege despre religiunea pruncilor s'a primită cu modificările făcute în casa de sus.

Péchy Tamás a interpelat cu privire la importul grâului din România, care a provocat scăderea prețului grâului nostru.

Ședințe nu va mai ține dieta până la începutul lunii viitoare.

Unele foi aduc scirea, că deputații Sașilor vor părăsi în curând partidul guvernamental. Din parte semi-oficioasă această scire se desminte, dară desmintirile oficioase și semi-oficioase de comună nu află credință.

În comisiunea financiară a dietei un membru opozițional a întrebat pe ministrul Hieronymi, că adevărat este, că parlamentul se va dizolva în curând? Ministrul a răspuns, că guvernul nu-l trece nici prin minte dizolvarea dietei. Declarațiunea lui Hieronymi, care în timpul din urmă adese ori a fost desaprobată de colegii și partizanii săi, nu este în stare a împrăștiă nedumeririle. Cumcă în partidul guvernamental domnesc neînțelegeri, e un secret public. Deci lui Wekerle nu-i rămâne, decât să se retraga, sau să dizolve parlamentul spre a-și întări partidul la eventualele alegeri.

Austria.

Sesiunea de toamnă a parlamentului austriac s'a reînscut în 16 a c. Ședința primă deschisă prin președintele hr. Chlumecky a fost bine cercetată și a decurs în ordine. Ministrul Plener a cetit esposeul finanțelor pe 1895, după care venitele se calculează la 638, 985.577 fl., era cheltuelile la 636,527.870 fl., deci este un escedent de 2,457.707 fl. v. a.

Regimul a prezentat următoarele proiecte de legi: Despre modificarea legii de indigenat (cei ce plătesc dare, câștigă în 5 ani dreptul de indigenat, era lucrătorii după 10 ani), despre organizarea gendarmariei și regularea salarelor pentru oficialii dela cărțile funduare.

Deputatul Pernerstorfer a propus, ca parlamentul să hotărască fără amânare reforma legii electorale în sens democratic. Ministrul-președinte, prințul Windischgrätz, răspundând lui Pernerstorfer și partizanilor lui, a declarat, că regimul amăsurat promisiunii din 23 Novembre 1893 lucră pentru lărgirea dreptului electoral și sperază, că încă în această perioadă legislativă să prezenteze înaltei camere un proiect de lege în cestiunea această.

Lucrătorii din Viena au ținut în sara de 18 a c. o adunare în cestiunea sufragiului universal. La adunare s'au prezentat la 15.000 de lucrători, dintre cari abia a treia parte au încăput în sală, ceilalți au așteptat afară aducerea concluserilor. Conducătorii lucrătorilor, deputatul Pernerstorfer, Dr. Adler, Popp etc. au criticat cu multă patimă stările sociale de acum. Adunarea a hotărât, să se prepare la grevă generală. Adunarea s'a închis pre la 10 ore sara. Când s'au depărtat lucrătorii, s'au întâmpinat între ei și poliție conflicte sângeroase, cărora au căzut jertfă câțiva morți și mai mulți răniți.

În ședința din 19 Pernerstorfer a atacat cu vehemență guvernul dîcîndu, că acesta ar fi dat ordin poliției, să recurgă la întrebuițarea armelor în contra poporului nearmat. Ministrul-președinte o negă acesta și inculpă pe cei ce sumuță poporul la fapte ilegale, cătu poliția să fie silită a recurge la arme spre restabilirea ordinii.

Franța.

Parlamentul francesu s'a redeschis în 23 a c. în ședința primă sau insinuat mai multe interpelări; dară camera a trecut mai preste tôte.

De un timp încôce s'a început în presa radicală o adevărată campanie în contra președintelui republicei, Cassimir Perier, inculpându-l, că este un exploator, care s'a înavuțit din sudorea lucrătorilor. Probabil, că deputații radicali îl vor ataca și în cameră.

Francesilor le causază multe griji coloniile din Africa, de unde le-a cam trecut pofta de nouă cuceriri. Acesta a mărturisit-o și ministrul coloniilor în comisiunea financiară, dîcîndu: că guvernul nu vre să mîrgă mai departe pe calea cuceririlor în Sudan. Voescă înse să mențină și să organizeze aceste colonii, să închie cu perioda militară și să nîmescă guvernatorii civilii.

Belgiu.

Resultatul balotajelor de Duminecă este favoritoriu partidului conservativ. Mai vrednic de însemnat este, că Bruxelles, care înainte de asta cu un deceniu era cu totul la dispoziția liberalilor francmasoni, întru atata s'a înstrăinat de ei, încatu tôte mandatele (în număr de 18) le-a încredințat la membri de al partidului conservativ-catolic. În provincă încă au învinsu catolicii în cele mai multe cercuri. Căderea ministrului-președinte Dr. Burlet la Nivelles e puțină mîngăere pentru liberali, a căror șefi mai toți au cădut la alegeri. Probabil, că ministrul-președinte de nou va fi Bernaert, care încă e de nesuferit liberalilor.

Cumcă partidul conservativ conduce bine destinele statului, o probază resultatul final al alegerilor, cari au înmulțit majoritatea catolică cu 22 de voturi așa, cătu aceștia vor dispune în noua cameră de o majoritate de 56 voturi. În noua cameră conservativii au 104, liberalii 20 și socialiștii 28 de mandate.

Sufragiul universal, de care se înfioră liberalii, s'a pronunțat așa dară pentru principiul de guvernare conservativ-creștinesc.

La cestiunea noastră.

Liga culturală a publicat de curînd o broșură, ca răspuns la acușele aduse de Kálnoky în delegațiunea ungară asupra mișcării românesce. Conducătorii ligei declară, că ei nu sunt iredentiști, nu voescă, să conturbe pacea Europei și să provoce turburări în statul vecin ori să slăbescă credința față de Monarchul. Kálnoky acușându mișcarea românescă a voit numai să mulțămescă pe șovinii și pe Kossuthiști. Românii de dincolo nu pot fi nesimțitori la glasul de durere a fraților de preste Car-

pați, nici nu pot privi cu indiferență la periclitarea existenței alor trei milioane de Români. În fine sfătuesc pe contele Kálnoky, ca să facă din Ungaria patrie bună pentru toți, deorece de presente Ungaria este temnița naționalităților.

„Budapesti Hirlap“ publică fără comentariu un scurtă estrasă din energicul răspuns.

Din incidentul, că primarul Bucurescilor, d. Nic. Filipescu, s'a retras din comitetul „Ligei culturale“ foile jidano-maghiare deducă, că liga ar fi în descompunere. Noi credem, că Filipescu și după eșirea din comitet va promova interesele ligei și prin aceea interesele românii.

În comisiunea bugetară a dietei, fiind vorba despre bugetul instrucțiunii publice, aventurierul politic, Pázmándy, a adus înainte și cestiunea română. El atrage atențiunea ministrului asupra agitatorilor din clerul român și-l rîgă, să recurgă la dispozițiune, după cari acel ómeni să fie pedepsiți și din partea auctorităților lor bisericesce, și să nu permită a se valida în Ungaria nepatriotismul. (Acolo au ajuns lucrurile, cătu și auctoritățile bisericesce să se pună în serviciul poliției?) Szerb György a apărut clerul român dîcîndu, că în sinul aceluia numai sporadice se află agitatori nepatriotici (Ne mirăm, că și dl Szerb, care nu trece de răd român, află atari agitatori) și dacă se compară preoții români cu cei catolici și protestanți, și la aceștia vin înainte atari casuri. Pázmándy produce date palpabile spre a proba nepatriotismul preoților români. Așa în procesul Memorandului au fost ostendiți 5 preoți români. Clerul valach în privința această nici nu se pôte asemăna cu cel catolic și protestant. Rîgă pe Szerb, să mîrgă și să-și vestescă doctrinele patriotice la consăngenii săi valachi din Caransebeș și din Blășu.

În 23 a c. s'a pertractat înaintea curții cu jurați din Clușă al V-lea proces de presă al „Foi Poporului“. Articulul incriminat s'a publicat în numărul dela 11 Martie a. c. și e intitulat: „Nu le este sufletul curat“. Acușati sunt George Moldovanu, ca auctorul articulului incriminat și redactor responsabil, Liviu Albini, ca proprietarul și I. Marschall ca tipăritorul foil. Acusa a susținut-o vice-procurorul Gócs. Pertractarea a decurs în trei limbi: românesce, unguresce și nemșesce (semn, că ne aflăm în un stat poliglot!) Interprete a fost cunoscutul Dr. Lehman.

Procurorul nu probază cu nimica, că cele cuprinse în articulul incriminat, ar veni în conflict cu legea, ci spre a mișca pe jurați la declararea de vinovați a acușătorilor recurge la frazele tocite, că Românii tind la desfacerea Transilvaniei de Ungaria, că țin adunări pe la Sibiu, Blășu și Constanța etc. Moldovanu în apărarea sa dîce, că cele aduse de procurorul nu au de a face cu articulul incriminat, el nu a putut proba, că ar fi vorba în articulul de agitarea maselor de popor. Spune, că diarele maghiare agitază, unul din ele a scris, că Lucaci ar fi bun tras în țapă; „Hazánk“ nimerit scrie, că cel mai mare agitator este ministrul Szilágyi. L. Albini renunță la apărare, observă înse, că

procurorul nu a dovedit, că dînsul ar fi vinovat, și că ați în 1894, nu se mai pôte apela la patenta din 1852, de pe timpul absolutismului.

După sarbada replică a viceprocurorului jurații se retragă spre a se consulta. Resultatul consultării a fost declararea de vinovați a lui Moldovan și Albini (cu 9 contra 3 voturi) și achitarea lui Marschall. Pe baza acestui verdict tribunalul (din care făcea parte și judele român Nesztor) a condamnat pe Moldovan la 8 luni închisore de stat și 50 fl. amendă, era pe Albini la 2 luni temniță ordinară și suportarea speșelor de 42 fl. 13. Din cautiunea foil se confiscă erași 300 fl. v. a. Acusații au înșinat recursul de nulitate.

Curia r. u. din Budapesta a respinsu recursul de nulitate înaintat de d. George Moldovan, în urma condamnării sale la o lună de temniță ordinară pentru „Adrese de alipire” din Nr. 1 a. c. alu „Foil Poporului”.

Colecta pentru gimnasiul din Blășiu.

Suma din nrul 44. fl. 20256.34

Dr. Emil Pop șef de secțiune la Institutul de Bacteriologie din București a colectat dela:	
Dr. E. Pop lei	20.—
August Miescu med. veter. „	5.—
Const. Popescu „	5.—
A. D. Corbean „	5.—
G. Procaj „	5.—
Dr. M. Manicotide „	5.—
Sion „	5.—
Victor Oprescu „	5.—
Ștefan N. „	1.—
X. Y. „	5.—
Valeriu Tr. Ghica „	5.—
Em. Dumitriu „	3.—
Georgiu Soiu „	3.—
Ion Cojocariu „	2.—
G. Barzorescu „	1.—
C. Mărgăritescu „	2.—
P. Gian „	2.—
Popescu Virgiliu „	2.—
Dr. Duma „	5.—
P. Pocnar „	3.—
Boniz „	2.—
P. Peșca „	2.—
Sp. Kazangreff „	1.—
Galesescu „	2.—
T. Stanculescu „	2.—
Dșora König Roza „	2.—
L. Anton „	2.—
Napoleon Stefanovic „	2.—
Joseph R. „	1.— fl. 51.82

Vasiliu Moldovan preș. de sedr. orf. în pens. fl. 10.—

„Furnica” cassă de economii în Făgăraș fl. 50.—

Din Doștat s'a colectat dela:

Nicolau Pătruța fl	1.—
Ioan Mărginean „	—50
Iosif Truța „	—50
Constantin Popa cantor „	—50
Nicolau Cristian „	—50
Teodor Cristian „	—50
Simeon Muntean „	—50
Biserica „	25.—
Samuilă Crăciun „	2.—
Nicolau Mărginean „	—50
Pavel David „	—20
Mihail Cuntan „	—20
Toma Flóre „	—10
Constantin Flóre „	—10
Ștefan Lupian „	—10
Vasile Bleguț „	—10
Ioan Felemaș „	—10
Nicolau Felemaș „	—10
Iustin Felemaș „	—10
Nicolau Popa „	—10
Constantin Blaga „	—10
Ioan Mărginean iun. „	—40

Ioan Barbu iun. fl	—30
Mateiu Crăciun „	—20
Teodor Goghița „	—20
Mateiu Mărginean „	—20
Ioan Felemaș „	—30
Kunert Imre „	1.— fl. 35.40

Ioan Sonea preot în Seplac din încredințarea preoții tractului Gherlei intrunite în conferința de toamnă în Giroltu trâmite dela:

Fondulă tractuală „	50.—
A. Lemeny prot. Gherlei „	5.—
I. Lemeny adm. Hășdatei „	5.—
Nic. Tincu preot în Girolt „	2.—
Adolf Pintér subnot. cerc. „	—42 fl. 62.42

Ioan Barna preot în Miraslău a colectat dela:

Basilă Avramă „	1.—
Biserica „	1.—
Ioan Barna preot „	1.—
Nicolae Rus „	—20
Sas Ion „	—10
Todor Socaciă „	—10
Georgiu Popa „	—10
Tanasie Popa „	—10
Vasile Popa „	—20
Tanasie Tatar „	—10
Ioan Crișan „	—05
Nicolae Ispas „	—10
Mateiu Moldovan „	—10
Augustin Anton „	—10
Augustin Sas „	—10
Tanasie Socaciă „	—10
Maria Ispas „	—20
Ilie Moldovan „	—10
Nicolae Moldovan „	—10
Nicolae Bulbucă „	—10
Iacob Bretoiă „	—10
Aron Ispas „	—10
Mihailă Crișan „	—10
Nicolae Crișan „	—05
Nicolae Ispas „	—10
Todor Ispas „	—10
Ion Rus „	—10
Vasile Rus „	—10
Cica Chindea „	—10
Vasile Ispas „	—10
Indreiă Chindea cucu „	—10
Georgiu Scrobote „	—10
L. Ispas „	—10
Anica Chindea „	—10
Mateiu Crișan „	—05
Alesandru Decean „	—10
Petru Blaga „	—10
Roman Moldovan „	—10
Mihailă Milea „	—05
Tanasie Moldovan „	—05 fl. 6.75

„Arieșana” institut de credit și economii în Turda „ 100.—

Dionisiu Șt. Șulut „	5.—
Iuliă C. Vlăduț „	5.—
Alesandru Gaia „	2.—
George Boldea „	2.— fl. 114.—

Suma fl. 20586.73

Rugare.

Subscriși în numele Societății de lectură „Inocențiu M. Clain” a teologilor români gr. cat. din Blășiu rugăm încă odată și pentru ultima oră pe toți acei P. T. domni, cari datorind Societății noastre cu prețurile opurilor „Epistole către un preot tineră” partea I și a II-a și „Pregătire la morțe” nu s'au achitat nici până acum, să binevoescă a-și răfui datoria în timpul cel mai scurt; căci la din contră ne vedem necesități — deși cu durere — să recurgem la mijloce nu chiar plăcute, după ce mai multe rugări, ce li-s'au adresat, până în presente au rămas zădărnice.

Blășu, din ședința Societății ținută la 9 Octobre n. 1894.

Pentru Societatea de lectură

„Inocențiu M. Clain”

Mihailă Hodărnățu
președintele Societății.

Vasile Urzică
secretariul Societății.

Noutăți.

Din diecesa Gherlei. Biserica gr. cat. română din orașul Satumare Dumineca trecută a ținut adunare generală în cauza alegerii preotului local. Adunarea în unanimitate s'a pronunțat pentru dl. *Ludovic Papp*, și o deputațiune va merge la Gherla, ca să rōge pe Ill. Sa Episcopul diecesan, ca să binevoescă pe acestu bărbat a-l candida. Dintre 3 candidați episcopesci adunarea municipală din Satumare alege unul. Românii gr. cat. cred, că voru eși cu candidatul lor în adunarea municipală. Dl. Ludovic Papp se bucură în Sătmaru de mare popularitate, ca omu probu și oratoru escelent.

Concură. Pentru parochia *Șetca mică* din protopopiatul Mediașului, alu carei anu de doliu espiră numa în 26 Aprilă 1895, se escrie concursu pe 15 Nov. a. c. Emolumente: casă cu celariu, staulu, și șură cu 2 ferdele de materialu solidu, coperite cu țigle și în stare forțe bună, porțiunea canonică 8 jug. 1300 °□ arătoriu, 3 jug. 700 °□ cositoriū, 100 metrete cucuruză à 16 cupe și 200 țile de lucru, venitele stolare îndatinate.

Morbilă țarului, care pătinesce de răunchi s'a agravat, câtu e temere, că nu mai are multe țile de viață.

Anunț literar. Preoții români, cari se află în închisore din Clușu pe timpu de trei luni de țile, s'au decis a veni în ajutoriu economilor nostri prin punerea sub presă a unei cărți economice intitulate *Îndreptariu practicū în economia rurală*, prelucrată după mai mulți auctori străini și de al nostri, precum și după praesa, ce și-o a câștigat pe acestu teren. Scopul este a arăta economilor nostri unele îndrumări practice, de cari au lipsă spre a se orienta asupra noului sistem de economie, ce li-s'a pus înaintu prin introducerea comasației. Cărticica va apăre în patru fascicli cu prețul de 25 cr. Fascicliul I va tracta despre lucrarea pământului, alu II-lea despre moșile comasate, alu III-lea planul pentru introducerea unei economii schimbătoare pe o moșie comasată, și alu IV-lea planuri de rotăciuni și de edificii economice aplicabile pe moșile comasate. Abonamentele să se facă până la sfârșitul lui Novembre sub adresa: Alesandru Anca preotă română în Kolosvár. — Totu dinșii au tradus și voru pune sub tipari și unu manualu *Despre comptabilitatea caselor de păstrare*, care va costa 50 cr.

Sinodul disolvat de gendarmi. „Tribunei” i-se scrie că preoțimea gr. cat. din protopopiatul Lăpușului în diecesa Gherlei s'au intrunit în 7 l. c. în sinodul de toamnă în Suciul-de-sus. Pe cându decurgea desbaterea agendelor sinodului, s'au prezentat în sala de adunare gendarmii înarmați cerându dela presiđu, să le arete permissiunea pentru ținerea adunării. Ne poftindu-se pentru atari adunări nici o permissiune, protropopul nici nu le-a putut o arăta. Urmarea a fost, că gendarmii au declarat sinodul de disolvat provocând preoțimea să se depărteze. Ordinul mai înalt nu au voit să arete gendarmii, preoții au trebuit să cedeze forțel. Sperăm, că voru cere satisfacție.

Ministru plenipotențiaru alu Austro-Ungariei în București în locul contelui Agenor Goluchowski, care s'a retras, a fost numit contel Welsersheimb, fostu șef de secțiune în ministeriul de esterne din Viena. Noulu ministru plenipotențiaru și trimis estrordinar în 21 a. c. și-a prezentat regelui Carolu I (în castelul Peleșu) scrisorile de acreditare.

În băile de cărbuni dela Anina (Bănatu) s'a întâmplat în 20 a. c. o înfricoșată exploziune de gazuri ucidând la 80 de lucrători (mare parte români) și mutilând pe mai mulți. În băi erau 300 de lucrători pe timpul catastrofei.

Casă de morțe. *Ilie Popu*, parochu în Săliște (protop. Turde), a reposat în 9 a. c. în anul alu 69-lea alu vieții și alu 42-lea alu preoției. În veci amintirea lui!

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Instituțiunile calvinesci în biserica românească din Ardélü.

B.

Săborulü micü.

I.

Urmele istorice despre săborulü micü.

Săborulü mare, precum amü vëdütü, era unü sinodü alü clerului din intrëgü mitropolia Belgradului. Săborulü micü era unü sinodü alü clerului din câte unü protopopiätü din cele supuse mitropolitului Belgradului.

Și aci lăsămü să urmeze mai întâiü urmele vechi istorice, ce le-amü aflatü despre săborulü micü în biserica românească din Ardélü.

Premitemü inse, că despre săborulü micü ne-aü rëmasü cu deosebire din timpulü dinainte de s. unire multü mai puține urme ca despre săborulü mare.

Causa este ușorü de aflatü.

Săborulü mare era o instituțiune de valöre mai mare în biserica românească din Ardélü, decâtü cum era săborulü micü. Atribuțiunile de dreptü ale săborului mare erau de valöre mai generală decâtü ale săborului micü. Obiectele pertractate în săborulü mare și influința lui asupra totalității bisericei românești din Ardélü erau mai însemnate decâtü ale săborului micü. Lucru firesc, că săborulü mare mai bine s'a conservatü în memoria timpurilorü decâtü săborulü micü.

Este lege a istoriei, că totü ce atrage asupra sa mai tare luarea aminte a publicului, totü ce influințeză mai adëncü asupra lui, și totü ce are unü cercü mai largü din publicü, asupra căruia operëzä, trece în dominiulü istoriei mai bogatü în date și mai limpeditü în naturä, decâtü ceea ce nu se pöte lăuda cu însușirile aceste.

Ne-aü rëmasü inse cu töte aceste și despre săborulü micü destule date istorice, câtü din ele să-lü putemü studia în natura și originea lui în biserica românească din Ardélü.

1. Înainte de s. unire cea mai vechie urmä, ce o amü aflatü despre săborulü micü este în Zaconiculü mai de multe ori amintitü până acum.

Autoriulü Zaconicului, precum se vede din indicele tractatelorü de dreptü bisericescä cuprinse în elü, a scrisü unü capitulü și despre săborulü micü. ¹⁾ Punctulü 10 din indicele acesta sunä astfelü:

„10. De săborele micü ale eparfielorü.“ ²⁾ Tractatulü acesta inse despre „săborele micü ale eparfielorü“ a peritü, și ce ne-a mai rëmasü este numai titululü lui.

Zaconiculü inse fu scrisü la anulü 1680, precum spune însuși autoriulü. Autoriulü inse spune și aceea, că lucrurile sau instituțiunile bisericesci, ce voesce elü să le tracteze, suntü obiceiuri observate în bisericä încä înainte de elü. De unde urmëzä, că și săborulü micü era unü atare obiceiü în biserica românească din Ardélü.

2. Altä urmä despre săborulü micü din timpulü dinainte de s. unire avemü în decretulü prin care „episcopulü“ reformatü Vesprëmi István la anulü 1697 întăresce pe Popa Ionü din Huniädora de ispravnicü protopopescü dupä mörtea protopopului Niculae, până la ținerea săborului mare. Vorbesce Vesprëmi în decretulü acesta despre săborulü micü, pe care inse îl numesce cu terminulü usitatü la calvini: *partialis* (synodus). ³⁾

3. Urmä despre săborulü micü din timpulü înainte de s. unire avemü și în condițiunea a 12-a pusä de Principele Georgiü Rákotzi mitropolitului Simeonü Ștefanü, de Principele Mihailü Apafy mitropolitului Iosifü Budai și de guvernatoriulü Băufy de Losonez mitropolitului Teofilü. În condițiunea acësta se țice, că dacä vre-unü protopopü va fi depusü pe lege, în loculü lui să se punä acela, pe care îl va alege ca pe mai demnü preotïimea

¹⁾ Acte și Fragmente de T. Cipariü pag. 258.

²⁾ Eparchia (eparfia dupä autoriulü Zaconicului, schimbändü din motive eufonice greșite pe ch în f) se numiea în timpurile vechi mai cu samä teritoriulü supusü unü mitropolitü, sau ceea ce numimü astăzi provincie mitropolitänă. În timpulü mai noü eparchie se numesce diecesele și chiarü și protopopiatele. (Veđi Șaguna Compendiü de dreptulü canonicü pag. 225 și Șemati-smulü archidiecesei Făgărașului dela 1866.)

³⁾ Acte și Fragmente de T. Cipariü pag. 255.

din acelu tractü protopopescü. ⁴⁾ Alegerea trebuie să se întimple în săborulü micü sau în sinodulü tractului protopopescü respectivü.

4. Dupä s. unire întâia urmä, ce o amü aflatü despre săborulü micü, este de pe timpurile episcopului Ioanü Pataki, în o scrisöre a acestui episcopü îndreptatä către protopopulü Micläușü dela Voila, în carea împärtășindü acestuia unele din „socotelele săborului mare“ ținutü la 1725 îi țice: „cum vei primi Frăția ta acëstä scrisöre, de una să stringü săborü deplinü, și poruncile aceste förte pe amëruntulü să le areți și să le daü a înțelegere tuturorü preotïilorü; erä popa în töte satele la toți ömenü. . . .“ ⁵⁾

Săborulü deplinü, ce episcopulü Pataki a lăsatü protopopului Micläușü dela Voila să-lü stringä, a fostü săborulü micü, sau cum îl numimü astăzi, sinodulü protopopescü. Cuvintulü deplinü, arată dorința episcopului, ca să fie chemați toți preotïii. De altä parte inse arată și aceea, că protopopi mai țineau și altü săborü, care inse nu era deplinü, va să țicä la care nici nu erau chemați, nici nu luaü parte toți preotïii din tractü. Acesta era săborulü, ce-lü ținea protopopulü numai cu jurații sau asesoriilü forului protopopescü, cum vomü vedé în altü locü.

5. De sub episcopulü Clain încä avemü urmä despre săborulü micü, și acedä în punctulü 4 alü actelorü din țiuia întâia a săborului mare dela 1742, unde se cetescü urmätöarele:

„Cu o inimä și cu unü vocs se aședä pe acësta, cum în săborulü micü, de va escedalui vrușü preotï în ceva, cinstitulü protopopü să rëndüescä omü, care să părăscä, aü însuși protopopulü de va vre, să-lü pärëscä.“ ⁶⁾

6. În punctulü 6 din aceeași ți alü aceluiași săborü se cetescü urmätöarele:

„Fiecare protopopü să stringä săborü de eparchie, și să scrie cu dreptate preotïi, căți are în eparchie, dela cine-sü hirotoniți, cari n'aü paucenie, și căți în estü anü s'aü pveotïtü într'alte țeri, și căți suntü cu a döua căsätorie. . . .“ ⁷⁾

7. În punctulü 6 din țiuä a döua a aceluiași săborü se amintesce săborulü micü în chipulü urmätöriü:

„Ori care dintre cinstiții protopopi s'ar dovedi, că obiceiutele Märieri Sale (episcopului) venituri sau gabiniilü sfințelü mänăstiri n'aü administratilitü sau n'ar administratului cu dreptate, unulü ca acela întâiü și a döua örä să se globescä cu câte 66 de florinți, și să întörcă totä ce aü mănecatü până la unü filerü, erä a treia örä să-și pärä și cinstea și așidera să plätëscä. (Erä apoi în parantesü) Inse judecă Sântulü Săborü, cum dupä obiceiulü celü vechiü, unde se va judeca cu totü săborulü micü birsiagü de 24 de florinți, fiindü că peniturile cinstițiilor protopopi s'aü imputinatü, nici nu potü scöte deptinü, precum judecă, încätü ar puté dobändi, să rëmdie protopopü.“ ⁸⁾

În socotela acësta, precum ușorü se pöte vedé, săborulü mare mai întâiü a judecatü, că protopopi, cari nu administrëzä, cum se cuvine competențele episcopului și ale mänăstirii, să fie pedepsiți cu pedesa săborului mare de 66 florini (veđi mai susü pg. 25). Remonsträndü pöte protopopi, s'a imbländitü pedëpsa reducëndu-se la 24 floreni, pedëpsa săborului micü, „findü că veniturile cinstițiilor protopopi s'aü imputinatü.“

8. Totü în sinodulü dela 1742 se mai face amintire de săborulü micü și în deliberalatulü adusü în cauza protopopului Vasiliie dela Făgărașü împotriva popi Ioanü Hara și popi Ioanü Esanulü dela Sămbäta de josü. În deliberalatulü acesta se țice, că „popa Ioanü Esianulü de döue ori fiindü sorocitü, n'a mersü la săborü“. Săborulü acesta este săborulü micü, care fuse competentü a se pronunța în cauza subversantä.

9. În sinodulü dela 1728 ținutü sub presidilü Rectorului İesuitilorü în punctulü 5 se face amintire de săborulü micü cu cuvintele urmätöre:

„R. R. domini Archidiaconi singillatim in suis hyparchiis, intra brevioris temporis spatium coavocabunt ad particulares synodos,

⁴⁾ Totü acolo pag. 65.

⁵⁾ Acte sinodali de I. M. Moldovanü tom. II pag. 108.

⁶⁾ Totü acolo tom. I pag. 147.

⁷⁾ Totü acolo tom. I pag. 148.

⁸⁾ Totü acolo pag. 150.

*omnes suos popas.*¹⁾ Săborul mic se numește aci cu termenul latinesc: *synodus particularis*.

10. Săborul mic se mai amintesc sub numirea de *synodus archidiaconalis* și în o epistolă a Nuntiatorei din Viena de dto 24 Mai 1747 îndreptată către vicariul apostolic Petru Paul Aron cu cuvintele următoare:

*„Addis în 2 epistola, adjudicatam esse synodum archidiaconalem a saecularibus dominis, sed non explicas, in quali causa.”*²⁾

11. Încă în Zaconică, precum am vădit deja (pag. 14) se amintesc, că mitropolitul se alegea de către toți protopopii, și încă și de unii dintre ceilalți preoți. Cări au fost înse ceilalți preoți, Zaconiculă nu ne spune.

Pracsa cunoscută din timpurile mai târzie ne poate da deslușiri, cumcă dintre ceilalți preoți, cari au fost cei îndreptățiți la alegerea mitropolitului. Pracsa acesta apoi credem, că a fost și cea observată pe timpul, când fu scrisă Zaconiculă și observată încă și în timpul înainte de scrierea lui.

După practica acesta la sinodul, în care se alegea mitropolitul, din fiecare tract protopopesc veniau doi deputați.³⁾ Deputații aceștia se alegeau în sinodul protopopesc sau în săborul mic. Și așa de câte ori a fost alegere de mitropolit, totdeauna au trebuit mai întâi să se țină în toate tractele protopopesce săborul mic pentru alegerea acestor deputați.

Și așa credem, că în Zaconică în cuvintele: *„și încă și dintre ceilalți preoți”* implicate se cuprinde dreptul săborilor mici din tractele protopopesce din Ardélă de a alege deputați pentru sinodul, în care să alegea mitropolitul.

* * *

Modul constituirii, timpul, locul ținerii și atribuțiunile săborului mic. Săborul mic era compus de comunu din protopopul tractului respectiv și din preoțimea supusă lui. Se vede acesta destul de lămurit din săborul mic amintit în punctul 4, și afară de aceea și din practica observată până în ziua de astăzi.

Ce se ține de timpul, în care se ținea săborul mic, din timpurile vechi ale bisericei noastre nu am aflat încă nici o urmă de ore care lege, carea să statorască, că de câte ori în un an trebuia să se țină săborul mic.

Atribuțiunile de drept ale săborului mic, pre cari le vom vedea îndată, sunt de așa, încât poftieam, ca în fiecare an barêm odată, dacă nu mai de multe ori, să se adune săborul mic în fiecare tract protopopesc. Odată înse este minimul. De unde înse nu urmază, că nu se ținea mai de multe ori în un an, după ce vedem, că prin unele locuri până în ziua de astăzi s'a conservat datina, ca sinodul protopopesc să se țină de două ori pe an, anume primăvara și toamna. Ba câte odată se ținea în mod extraordinariu și când se ivia o necesitate urgentă. Așa de pildă „săborul deplin” care a trebuit să-l adune îndată protopopul Miclăuș de la Voila în urma ordinului primit de la episcopul Pataki spre a publica preoțimii socotelele săborului mare dela 1725, a fost, credem, un atare săbor mic extraordinariu. Un atare săbor mic extraordinariu a trebuit să fie de multe ori și săborul mic, în care se alegeau deputații pentru sinodul, în care se alegea mitropolitul.

Ce se ține de locul, unde se ținea săborul mic, urmă pozitivă nu am aflat încă în datele, ce le avem despre el.

După ce înse săborul mare se aduna în diverse locuri, așa e tare probabil, că o atare practică se observa și cu săborul mic. Și acesta o credem cu atât mai virtos, că până astăzi există practica, că sinodele protopopesce să se adune în diverse locuri de pe teritoriul tractului protopopesc respectiv.

Ce privește atribuțiunile de drept ale săborului mic, acele au fost următoarele:

1. Alegerea deputaților pentru săborul mare, în care se alegea mitropolitul.

2. Alegerea juraților scaunului protopopesc. Precum vom vedea în altu capitul, fiecare protopop avea și scaun judecătoresc compus din protopop și din asesori, cari purtau diverse numiri. Mai însemnată înse era numirea de jurați. Nu avem, ce e drept urmă istorică dinainte de s. unire și din timpurile mai vechi de după s. unire, din cari să se vadă limpede, că cine constituia pe jurații sau asesorii scaunului protopopesc. Este înse mai mult decât probabil, că jurații aceștia în fiecare tract protopopesc se alegeau de săborul mic al tractului. Pentru acesta milităm mai întâi analogia cu titorii și jurații scaunului mitropolitan, pe cari încă îi alegea săborul mare. Mai departe, împrejurarea, că până astăzi s'a păstrat datina, că asesorii forului protopopesc se aleg în săborul mic numit astăzi sinodul tractual sau protopopesc. În urmă totu pentru părerea acesta milităm împrejurarea, că săborul mic avea dreptul a alege și pe protopopul. De unde e consecuent, că săborul mic alegea și pe asesorii protopopesce.

3. Alegerea protopopului tractual. Despre atribuțiunea acesta de drept a săborului mic vorbesc condițiunea a 12-a pusă de principii calvinesci mitropoliților românesci amintită mai sus în punctul 3 al urmelor istorice despre săborul mic. O amintesc afară de aceea și Petru Maior cu cuvintele: *„Totdeauna a fost obicei întru această țară, că protopopul numai cu voea săborului (mare) ci și cu voea preoților celor din acel tract, unde se făcea protopop, să se aleagă.”*¹⁾

4. Săborul mic avea și jurisdicțiune contentioasă și penală asupra clerului și poporului din tractul respectiv. Se vede acesta din punctul 8 al urmelor despre săborul mic, în care se amintesc 2 preoți citați la săborul mic în o cauză procesuală intentată lor de către protopopul tractual, și din pedepsa de 24 fl., ce o putea dicta săborul mic asupra protopopului, dacă n'ar administra cum să cuvine venitele destinate episcopului și mănăstirii.

Despre jurisdicțiunea acesta a săborului mic vorbesc pe larg Petru Maior.²⁾

Jurisdicțiunea penală a săborului mic înse era restrinsă întru atâta, încât pedepsele mai mari erau rezervate săborului mare, și săborul mic numai cele mai mici avea dreptul a le dicta.

Restringerea acesta a puterii penale, ce o avea săborul mic, se vede de o parte de acolo, că unele pedepse, ce se amintesc în actele sinodelor noastre, se numesc pedepsa săborului mare, din care se vede, că pe aceea numai săborul mare îi era permis să o dicteze. Se vede înse și aceea, că pedepsele mai mici le putea dicta și altu cineva, și acesta nu era decât săborul mic. În punctul 6 din ziua a doua a săborului mare dela 1742 amintit în punctul 7 al urmelor istorice despre săborul mic, se vede, că ce atinge pedepsa în bani, macsimul ce-l putea dicta săborul mic era 24 fl.

5. Pre lângă aceea în săborul mic se mai rezolvau și alte cauze administrative bisericesti, cum este de pildă publicarea deciziunilor săborului mare, conscrierea preoților, constatarea hirotoniei lor, constatarea celor cu a doua căsătorie și altele, cum se vede din urmele istorice espuse mai sus. În urmă tare probabil, că de multe ori în săborul mic se examinau cei ce voeau să se preoțescă, și apoi protopopul le da carte de recomandare, dacă erau vrednici.³⁾

Din atribuțiunile aceste se vede, că săborul mic în biserica românească din Ardélă era un organ administrativ și judiciar paralel cu săborul mare. Deosebirea între ele nu era întru atâta în privința calitativă a atribuțiunilor de drept, căci săborul mic în tractul protopopesc era mai aceea, ce era săborul mare în mitropolia întregă. Ci deosebirea era numai în privința estensiunii teritoriale a acelor atribuțiuni, încât ale săborului mare se estindeau preste mitropolia întregă, era ale săborului mic numai preste câte un tract protopopesc.

(Va urma.)

¹⁾ Totu acolo tom. II pag. 102.

²⁾ Nilles, Symbolae tom. II. pag. 583.

³⁾ Acte sinodale de I. M. Moldovană tom. I pag. 185.

¹⁾ Protopopadichia § 50.

²⁾ Totu acolo § 20.

³⁾ Protopopadichia lui Petru Maior § 34.

Frați și surori.

De Iulio Diniz.

(Continuare.)

IX.

Pe la cinci ore după amăzi se pogori de pe celū mai puternicū și mai frumosū murgū alū lui Iosé das Dornas unū domnișorū fôrte svelțū, în care ușorū recunoscemū pe Daniilulū nostru. Veciniū, cari se astrinseră, începură îndată a aplica ascuțitulū criticei lorū.

„Veți-lū?” observă o femeie. „Se pare, ca și cum nici odată nu s'ar fi săturatū în Porto.”

„O, așa de subțirelū a fostū elū tot-deuna,” observă o altă femeie, și copilița ei adause:

„Și totū așa de frumosū. — O, eū așa de răpitorū ilū aflu!”

„Ce, răpitorū!” — morăi unū flăcăū mare și robustū. „Frumșeta unū doctorū încă pe nimeni nu-lū face sănătosū.”

„Nici barbă nu are,” dîse unū bărbatū. „În viața mea nu am vîdūtū încă doctorū fără barbă.”

Noi ne retragemū cu discrețiune la primirea lui Daniilū din partea tatălui și fratei zēū, și însoțimū pe părintele Pereira în calea sa, ce se îndatina a o face pe timpulū acesta. Fără a se obosi, ca unū adevăratū servitorū alū gloriosului și blândului sēū Domnū, grăbia acestă escelentă păstorū sufletescū din colibă în colibă, din casă în casă spre a mijloci binecuvîntarea Evangheliei cu cuvîntulū și cu fapta. Cu vorbe blānde ori prin îndrumare pedepsitoră la preceptele ceresci împrăstia elū furtuna prin exemplele mărețe ale martirilorū din tōte timpurile, durduia în urechile celorū împetriți melodia cea înfricoșată despre judecata Domnului, și nici unū nesuccesū, nici o respingere din vre o parte nu-lū putea abate pe părintele Antonio dela zelulū sēū creștinescū. Numai îmbetrānitulū sēū trupū îl denega une ori servițiulū; acele picioare, cari aprōpe de treizeci de ani făcură această obositoră și binecuvîntată cale, câte odată nu mai erau în stare, să-lū mai pōrte, capulū îl durla de nāscocirea atātorū ajūtore, cari le pretindeau lipsele sufletesci și trupesci ale turmei sale, și ghitulū îi era răgușitū de vorbirile cele multe și adeseori zădarnice.

În mijloculū satului era unū spațū destulū de mare, plantatū cu arbori și pro-

vîdūtū cu lăviți. Aci se odihni puținū bătrānulū, mai înainte de ce s'ar fi apucatū de lucrulū celū mai de pe urmă pe ziua de ađi. Posomorți priviau ochii lui spre o casă nu departe de elū, care prin crengile de laurū de de-asupra ușii și mai multū prin larma selbatică, ce se auđia din ea, se dovedia a fi o cărciumă. Parochulū tocmai voia să plece într'acolo, cāndū de o cam dată îlū opresce aparițiune șodă.

Pe o mārțogă bătrānă și blāndă vinia în alergare moderată unū călărețū, pentru a cărui descriere s'ar recere péna nemuritoră a unū Cervantes. Noi ne mārginimū la atāta, cā-lū prezentămū ca pe unū bărbatū uscăciosū de șesedeći de ani. Suntemū siliți a renunța la oferirea unei idei numai aproximative despre fața lui de colōre olivă și brāzdată de miū și miū de crețe și crețișore, despre costumulū lui compusū din nisce pantaloni largi de catifea, din o jachetă scurtă și și din o pălărie de paie de o periferie uriașe, pe cari pe tōte le întregia unū șalū roșu ca sāngele aruncatū preste umeri.

Cu o scurtă salutare călărețulū voia să trecă mai departe pe dinaintea preotului.

„Dar Joao Semena, tu copilū bătrānū,” îi strigă părintele Antonio, „ce te-a ajunsū, de vei să mă cruți astāđi cu vorba?”

Murgulū își ascuți urechile la auđulū glasului cunoscutū, făcu o întorsătură și se opri dela sine înainte parochului.

„Să mergemū numai, iubitulū meū animalū,” dîse Joao Semena în tonū durerosū, „să mergemū, — cāci noi trebuie să ne retragemū cu modestie dinaintea noului domnū doctorū.”

„Dōr l'ai și vîdūtū deja?” întrebă preotul nedeținđū grumazii murgului.

Joao Semena făcu cu capulū.

„Încă și mai multū, — am vorbitū cu senhora Teresa da Esquina, și ea mi-a datū să înțelegū, cā eū acum suntū de prisosū, și cā de aci înainte numai pe senhor Daniel-sinho îlū va consulta.”

„Femeea aceea dōr este sănătōsă ca mērulū.”

„Așa este, dar Joao da Esquina suferă de reumatismū, care după cum aū hotărîtă senhora și senhorita, nu are mai multū lipsă de mine. În inima tinerei și frumōsei brunete a făcutū adecă spārturi noulū nostru doctorū, încă mai înainte de ce ar fi sositū acasă.”

Părintele Pereira făcu din capū.

„Ai putē vorbi odată și tu ceva mai seriosū, amiculū meū,” dîse elū în tonū desaprobātorū, dar blāndū, la ce Joao Semena împingēdu-și pēlăria spre cēfă strigă pateticū:

„Seriosū? — Suntū dispusū întocmai ca unulū, care invită la îngropāciune, fiindcā-mi îngropū praxa, ce în fața unū domnū tinērū înzestratū cu cunoscintele timpului noiū dela sine trebuie să se frāngă, — ori dōră nu e așa?”

„Nu credeam într'adevērū, să fi atātū de invidiosū, Joao.”

Bătrānulū doctorū scānteia din față. „Invidia de căștigū ași mai fi putut'ō învinge, dar apoi ca să mă lea pe dinainte la bruneta Francisquinha — —”

„Își închipuesce într'adevērū copila ceva?” întrebă preotul deșteptāndu-i-se atențiunea.

„Ce multă închipuire pōte să fie aci? Senhorita scie, cā tatālū sēū a strinsū o zestre bunicică pe sama ei în lădița sa, și ea însă-și — — domule parochū, ce ai putē să obiectionezi fiitōrii soții de doctorū?”

„Fôrte multū,” răspuse parochulū cu energie, și era fôrte mișcatū, cāndū se sculă de pe laviță. „Fôrte multū, Joao, am să obiectionezū acestorū planuri, cari se parū a se desvolta aci, și cari noi din capulū locului trebuie să le lucrucigāmū, spre binele tuturoa. Cāci în închipuirea sa pe jumătate copilărescā făcă-și copila ori ce idei și sperări, — ea curēndū s'ar convige, cātū de puținū este ea capabilă de a ferici pe Daniilū. A fostū în multe privințe unū lucru riscatū a scōte pe băētū din cerculū acela, în care s'a nāscutū. Aplicările lui și chiarū și constituția lui trupescă adevăratū cā spunū, cā amū împlinitū voea lui Dumneđeū, cāndū l-amū făcutū nedeđă calea spre o desvoltare, care de o cam dată l'a instrāinatū de patria lui. Dar instrāinarea asta nu are să mai crescā.”

„Mi-ar plăcē tare, să sciu, în ce chipū ai de gāndū, să o împedeci acēsta,” observă Joao Semena. „Eū imi batū adecă de multă vreme capulū, ca să aflu, cum se va nārăvi Pedro cu domnulū medicū.”

Editorū și redactorū răspundētorū:

Dr. Victorū Szmigelski.

Cu deosebită stimă cutezū a încunoscința pre Veneratulū Clerū greco-catolicū, cā precum și până acum iaū asupra-mi gătirea de

Iconostase, amvōne, altare

și alte obiecte de ale instruirii interne a bisericelorū, în ce privesce lucrulū de mēsariū și de sculptorū, de colorare respective de marmorisare și de provedere cu icōne sante, dimpreună cu aședarea acelorū obiecte în fața locului, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servesou ou plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice aū căștigatū recunoscere deosebită, și tōte mă îndreptățescū la sperarea, cā Veneratulū Clerū mă va împărtăși ocașionalminte de prețuita-ī încredere. Silința mea se va îndrepta tot-deuna într'acolo, ca și de aci înainte să meritū renumele celū bunu, care mi-l'am căștigatu până acum.

Prin tarifulū de zone dispārēndū depārtările, prin acēsta opacitatea de concurință mi-s'a mārītū.

Rugāndū-mē pentru prețuite comande sum

Oradea-mare, 10 Ianuariū 1892

cu deosebită stimă

Carolū Müller,

auritorū și fabric. de recuis. bisericesci.